

RAPORT

CZESKI SUKCES DEMOGRAFICZNY

Czechy są krajem, który w XXI w. osiągnął najwyższy w Europie wzrost dzietności:

CZECHY

z **1,17** dziecka na kobietę w 2002 r. do **1,71** w 2020 r.

wzrost o **0,54**

Dla porównania dzietność w Polsce wzrosła w tym okresie:

POLSKA

z **1,25** dziecka na kobietę w 2002 r. do **1,38** w 2020 r.

wzrost o **0,13**

NAJWAŻNIEJSZE WNIOSKI

Jakie są przyczyny czeskiego „sukcesu” demograficznego?

Co różni Czechy od Polski w kwestii czynników wpływających na dzietność, dzięki którym w ostatnich 20 latach Czechy osiągnęły taki wzrost?

Jakie pozytywne zmiany zaszły w Czechach, że w kraju nastąpił wzrost dzietności?

Odpowiedzi na te pytania zawiera niniejszy raport. Poniżej zaprezentowano najważniejsze czynniki, które – począwszy od początku XXI w. – przyczyniły się do wzrostu dzietności.

- 1. Opieka nad dzieckiem do 3. roku życia**
- 2. Aktywność na rynku pracy**
- 3. Bezdzietność**
- 4. Luka w wykształceniu między kobietami a mężczyznami**
- 5. Dostępność i powierzchnia mieszkania**
- 6. Kultura prorodzinna**

Opieka nad dzieckiem do 3. roku życia

- **60 000 zł** – tyle w przeliczeniu otrzymują rodzice do wykorzystania na pokrycie kosztów opieki nad dzieckiem od 7. miesiąca życia dziecka (zasitek macierzyński kończy się po 6 miesiącach) do ukończenia przez nie 4. roku życia (zwykle wykorzystywany do ukończenia 3. roku życia) jako zasitek rodzicielski.
- Zasitek rodzicielski przysługuje na każde dziecko bez względu na status rodziców na rynku pracy. **Rodzice mogą decydować o wysokości wypłat i długości pobierania środków.**
- Około **2100 zł** – tyle średnio mogą wykorzystać rodzice miesięcznie na każde dziecko (przy założeniu równych wypłat między 7. miesiącem życia dziecka a ukończeniem przez nie 3. roku). Dla porównania w Polsce przysługuje 500 zł na każde dziecko, a dla drugiego i kolejnego dziecka od 2. roku życia i końca 3. roku życia dodatkowo 1000 zł przez rok lub 500 przez dwa lata jako Rodzinny Kapitał Opiekuńczy – czyli od 500 zł miesięcznie do maksymalnie 1500 zł przez jeden rok.
- W Czechach jest silnie preferowana **opieka osobista** rodziców nad dziećmi: odsetek dzieci do 3. roku życia korzystających ze żłobków wyniósł w 2020 r. w Czechach 4,8%, a w Polsce – 11,1% (patrz też: Sytuacja na rynku pracy (bezrobocie, zatrudnienie kobiet).

Aktywność na rynku pracy

- **22%** – taki jest wskaźnik zatrudnienia matek w Czechach mających najmłodsze dziecko w wieku 0–2 lat (jeden z najniższych w Europie; Polska – 58%).
- **92%** – taki jest wskaźnik zatrudnienia matek w Czechach mających najmłodsze dziecko w wieku 6–14 lat (najwyższy w Europie; Polska – 79%).
- W Czechach brak społecznego doświadczenia wysokiego bezrobocia okresu transformacji: w 2005 r. bezrobocie w Czechach w grupie wieku 20–29 lat było blisko trzykrotnie niższe niż w Polsce (odpowiednio nieco ponad 10% i 30%), co przekłada się na **mniejszą obawę o brak możliwości powrotu do pracy** po dłuższej przerwie spowodowanej opieką nad dzieckiem.

Powyższe oznacza wykształcenie się w Czechach silnej praktyki realizacji **sekwencyjnego modelu godzenia pracy z opieką nad najmłodszym dzieckiem** (praca > opieka niepołączona z aktywnością na rynku pracy > praca) oraz dostosowania do tego instytucji, w tym wsparcia w opiece (patrz: Wydatki na politykę rodzinną i Opieka nad dzieckiem do lat 3).

Bezdzielnosc

- **36%** więcej pierwszych dzieci na 1000 kobiet w wieku 20–39 lat rodzi się w Czechach niż w Polsce.
- **11,8%** – tyle wynosi wskaźnik bezdzietności w Czechach (w Polsce – 19,9%).

Luka w wykształceniu między kobietami a mężczyznami

- **3 punkty procentowe** – tyle 15 lat temu (w 2007 r.) wynosiła w Czechach różnica między odsetkiem kobiet i mężczyzn w wieku 25–34 lat mających wyższe wykształcenie (w Polsce w 2009 r. wynosiła ona 11,7 i rosła aż do 2020 r., gdy osiągnęła poziom 19,9 p.p.). Są to roczniki, które w ostatnich latach były w wieku rozrodczym.
- W ciągu ostatnich dwóch dekad odsetek kobiet z wyższym wykształceniem rósł szybciej niż odsetek mężczyzn.
- Dane wskazują, że najczęściej są tworzone związki między kobietami i mężczyznami **o równym lub porównywalnym poziomie wykształcenia.**
- Rozchodzenie się aspiracji i poziomu wykształcenia kobiet i mężczyzn oznacza **trudności ze znalezieniem odpowiedniego partnera** do założenia rodziny. Jego brak jest jedną z **głównych przyczyn bezdzietności** wymienianych przez kobiety (w Czechach wskazuje na tę przyczynę 64% bezdzietnych, w Polsce – ok. 50%).

Dostępność i powierzchnia mieszkania

- **1,5** – tyle wynosiła w Czechach średnia liczba izb na osobę w gospodarstwie domowym w 2020 r. W Polsce ten wskaźnik wynosił jedynie 1,2 i jest jednym z najniższych w Europie.
- **15,2%** – tyle wynosi w Czechach odsetek przeludnionych mieszkań (w Polsce – 36,9%).
- Nieposiadanie własnego mieszkania jest istotnym czynnikiem wskazywanym jako bariera dla założenia lub powiększenia rodziny.
- W Czechach wskaźnik liczby izb na osobę w XXI w. rósł szybciej niż w Polsce: jeszcze w 2008 r. w Czechach wynosił 1,2, a w Polsce – 1,0.

Kultura prorodzinna

- **48%** – taki % Czechów zgadza się, że posiadanie i wychowanie dzieci jest obowiązkiem wobec społeczeństwa (w Polsce – 22,3%).
- **20%** – taki % Czechów nie zgadza się, że posiadanie i wychowanie dzieci jest obowiązkiem wobec społeczeństwa (w Polsce – 55,4%).
- Powszechne przekonanie, że posiadanie i wychowanie dzieci jest obowiązkiem wobec społeczeństwa, przekłada się na akceptację czasowej rezygnacji z pracy zawodowej przez rodzica opiekującego się małym dzieckiem. Oznacza to **społeczne dowartościowanie pracy rodziców przy wychowaniu dzieci**, a rodzicom daje poczucie, że ich praca jest społecznie pożądana i pożyteczna.